

Arbeiderpartiet

En aktiv energipolitikk i en ny tid

Innhold

En aktiv energipolitikk i en ny tid.....	5
Framtidens energisystem.....	7
Vårt verdimeslige utgangspunkt.....	7
Utfordringene vi står overfor.....	8
Norge går mot et kraftunderskudd.....	8
Internasjonale forhold påvirker stadig mer av Norges energipolitikk.....	8
Dagens kraftsystem er væravhengig. Det kan gi effektutfordringer i fremtiden.....	9
Begrenset kapasitet i kraftnettet hindrer næringsutvikling, og bidrar til store forskjeller i pris og tilgjengelighet på kraft.....	10
Kraften vi har må brukes mer effektivt.....	11
Manglende aksept for ny kraftproduksjon.....	11
Prinsipper for en sosialdemokratisk energipolitikk.....	12
En aktiv energipolitikk i en ny tid.....	13
Sterkere politisk styring.....	13
Sikre kraftoverskudd og rimelige priser.....	17
Trygghet og forutsigbarhet for husholdningene og næringslivet.....	18
Et forutsigbart kraftmarked.....	20
Havvind.....	22
En ny samfunnskontrakt for vindkraft på land.....	24
En opprustning av våre vannkraftressurser.....	25
En mer strømlinjeformet energiforvaltning.....	28
Ressursene skal eies av fellesskapet.....	30
Et mer aktivt og strategisk eierskap.....	30
Bedre kapasiteten i kraftnettet.....	32
Et taktskifte i utbygging av kraftnett.....	32
Strategisk utbygging av kraftnett.....	32
En mer effektiv bruk av strømnettet.....	33
Mellomlandsforbindelser.....	33
Et krafttak for energieffektivisering.....	36
En sosial profil på energieffektiviseringen.....	36
Energieffektivisering i husstander.....	37
Energieffektivisering i næringsliv og industri.....	37
Fjernvarme og termisk energi.....	37
Energieffektivisering i kommunale og statlige bygg.....	37
En mer aktiv offentlig sektor.....	38

Sameksistens	40
Arealbruk	40
Sameksistens til havs	41
Sameksistens på land	42
Urfolk.....	42

Mandat fra sentralstyret:

De ekstraordinært høye strømprisene har skapt økt oppmerksomhet og engasjement om strømprisene spesielt og energipolitikken generelt.

Arbeiderpartiets energipolitikk er nedfelt i partiprogrammet og regjeringens prioriteringer i Hurdalsplattformen.

En sosialdemokratisk kraftpolitikk for vår tid må svare på hvordan vi løser de samfunnsmessige utfordringene knyttet til blant annet behovet for økt kraftproduksjon, stigende etterspørsel og energiomstillingen vi står overfor, og samtidig hvordan vi når våre klimamål og ivaretar viktige miljøhensyn.

Regjeringen har levert tiltak for å bøte på den akutte situasjonen med høye strømpriser, og satte ned en energikommisjon som har sett på løsninger på mellomlang og lang sikt. Situasjonen vi står i aktualiserer behovet for å tydeliggjøre og spisse Arbeiderpartiets budskap på energifeltet.

Mandatet ble konkretisert i vedtak på landsstyremøtet i mars 2022, der utvalget ble bedt om å se på:

1. Hvordan vi skal sikre behovet for mer fornybar energi for å unngåkraftunderskudd og økte kraftpriser.
2. Hvordan vi når målsettingene om at kraftoverskuddet bidrar til økt verdiskaping og sysselsetting.
3. Hvordan bidra til forutsigbarhet og gode rammevilkår for husholdninger, næringsliv og industrien.

Sammensetning:

- Leder: Kari Nessa Nordtun, Rogaland
- Marianne S. Næss, Finnmark
- Astrid Hilde, Agder
- Geir Waage, Nordland
- Rolf Laupstad, Finnmark
- Tore Sandvik, Trøndelag
- Kristian Blindheim, Møre og Romsdal
- Jon Evang, Oslo
- Victoria Marie Evensen, Oslo
- Therese Thorbjørnsen, Østfold
- Kine Asper, LO
- Henrik Jorem, Vestland
- Astrid Hoem, AUF

Amund Vik/ Andreas Bjelland Eriksen, fra regjeringsapparatet, tiltrer utvalget.

En aktiv energipolitikk i en ny tid

Energipolitikk for et Norge som skaper, deler og bidrar til å løse energi- og klimakrisen

Gjennom mer enn 100 år har felles kontroll og utnyttelse av naturressursene gitt grunnlaget for en industri i verdensklasse, arbeidsplasser i hele landet, rettferdig fordeling av inntektene og en eksportrettet økonomi. Norske innbyggere og bedrifter har hatt lavere energikostnader enn de fleste land vi kan sammenligne oss med.

Gjennom hele det forrige århundret ga kraftproduksjon grunnlaget for lokal industriutvikling og verdiskapning. Allerede i 1907 startet Norsk Hydro verdens første industrielle produksjon av nitrogengjødsel på Notodden ved hjelp av Europas største vannkraftverk. Utviklingen skjedde som en del av en betydelig elektrifisering, og Norge ble raskt verdensledende i å ta i bruk elektrisitet som grunnlag for både industriproduksjon og privat velstandsøkning. Forutsetningen var god tilgang på kraft og kapital nok til å kunne bygge den ut i tilstrekkelige mengder.

Politisk styring har ligget til grunn for norsk energiforvaltning i lang tid. Heller ikke dette var noen selvfølge. Helt fra slutten av 1800-tallet begynte utenlandsk storkapital å fatte interesse for norsk vannkraft. I 1909 var nesten fire av ti aksjeselskap innen norsk industri på utenlandske hender. De betydelige investeringene utenfra, samt frykt for å miste kontrollen over naturressursene, tvang frem politisk styring.

Konsesjonslovene som ble vedtatt stilte tydelige vilkår for utnyttelsen av norsk vannkraft, sikret lokal videreforedling og verdiskapning, og hindret at utenlandsk kapital fikk varig kontroll over vannkraften. Fellesskapets kontroll og eierskap over kraften ble sikret gjennom en serie med lovgivning og gjennom krevende politisk dragkamp over lang tid.

De samme prinsippene ble lagt til grunn da Norge senere fant olje. Gjennom blant annet

«de ti oljebud» ble politisk styring og felles kontroll over ressursene lagt til grunn for utviklingen, selv om virkemiddelbruken var annerledes. På norsk sokkel ble kontrollen sikret gjennom et statlig selskap og en høy grunnrentebeskatning som sørge for en betydelig del av overskuddet tilfalt fellesskapet.

De viktigste hensynene bak forvaltningen av norske energiresurser dreide seg lenge først og fremst om verdiskapning og arbeidsplasser i norske lokalsamfunn. Etter hvert som industriutviklingen i Norge skjøt fart, kom imidlertid også andre hensyn inn i bildet.

Det ble tydelig at utbygging av kraft kunne ha betydelige konsekvenser for sårbar norsk natur. Derfor kom det på plass et eget konsesjonsvilkår knyttet til naturvern allerede i 1963. Litt senere var det Trygve Bratteli som statsminister som opprettet miljøverndepartementet og utnevnte Norges, og verdens, første miljøvernminister. I løpet av de neste tiårene tiltok protestene mot videre utbygging i styrke i form av protester som Alta-aksjonene og Mardøla-aksjonen, hvor sivil ulydighet for første gang ble tatt i bruk i en naturvernsak.

Utover 80-tallet ble også klimasaken satt på dagsorden, særlig etter at Brundtland- rapporten ble lansert i 1987. Rapporten lanserte begrepet bærekraftig utvikling og forsøkte å finne løsninger på både fattigdoms- og miljøproblemer. Slik har klima og miljø og fordelingsspørsmål alltid gått hånd i hånd for Arbeiderpartiet. For Norges del ble kommisjonen fulgt opp med en egen stortingsmelding (St.meld. nr. 46 (1988-89) «miljø og utvikling»). Dette arbeidet utgjorde senere noe av grunnlaget for et senere utkast til energiloven.

I 1991 ble Norges energipolitikk kraftig endret etter vedtak av ny energilov. Bakgrunnen for forslaget var et politisk ønske om å effektivisere kraftforsyningen. Argumentene for loven var at omsetningen av kraft hadde vært lite fleksibel og ført til store prisforskjeller. Et hovedgrep var å etablere et marked for kjøp og salg av kraft, blant annet for å styrke og supplere planleggingen i kraftsystemet.

Med energiloven av 1991 var Norge blant de første landene i Europa som innførte et system der kraft kunne kjøpes og selges på markedsmessige vilkår. Siden har andre land i Europa kommet etter, og i takt med utbygging av mer fornybar energi har også landenes energisystemer blitt bygget tettere sammen.

Energisystemene i Europa kan bygge reservekapasitet i form av å fylle opp gasslagrene og øke produksjonen av kull. Norge har i dag ikke den samme muligheten. Selv om flere av vannmagasinene til Norge er flerårige, er systemet vårt væravhengig og har begrenset med muligheter for reserveproduksjon uten en storstilt utbygging av sårbar natur. Norge har derfor knyttet seg til andre lands kraftsystemer, på 1960-tallet til nordiske naboland. Senere er antallet forbindelser og hvilke land vi er koblet på blitt utvidet.

Et resultat av mellomlandsforbindelsene, er at norske og europeiske strømpriser følger hverandre. De siste tre årene har vi både sett de laveste historiske månedsprisene i 2020, og de høyeste historiske månedsprisene i 2022.

Arbeiderpartiet stilte åtte ufravikelige krav som klare forutsetninger for at Norge kunne implementere EUs tredje energimarkedspakke. Det mest sentrale er at vi skal ha nasjonal kontroll over vannkraftressursene og nasjonalt eierskap.

Framtidens energisystem

I årene som kommer vil behovet for elektrisitet øke i både Norge og Europa. Mer elektrisk kraft kan redusere folks strømregninger, kutte utslipp, og bygge ny industriproduksjon.

Samtidig har andre nasjoner behov for norsk gass for å kunne frigjøre seg fra energiavhengigheten til Russland, og som et ledd i sin grønne omstilling.

Energisystemet vil være mer variabelt. Økt produksjon av sol og vind kan gi store svingninger i produksjon og behov for å lagre strøm i form av hydrogen eller i batterier. Med dagens teknologi kan ikke solkraft og vindkraft lagres i stor skala i dag. De stabile energikildene gass, kull og til dels kjernekraften, skal fases ut i Europa.

En sosialdemokratisk energipolitikk må løse flere utfordringer på samme tid. Vi skal sikre norske forbrukere og industri langsiktig og forutsigbar tilgang på kraft til rimelige priser, opprettholde forsyningssikkerheten og vårt historiske konkurransefortrinn. Vi skal kutte utslipp. Vi skal skåne sårbar natur så langt som mulig.

Arbeiderpartiet mener det er mulig å forene disse hensynene på en realistisk og rettferdig måte. Arbeidsplassene for fremtiden må vokse fram parallelt med de som blir borte. Jobb til alle er jobb nummer én for Arbeiderpartiet. Energiomstillingen må skje i et fornuftig tempo. Vi må bygge videre på vår historiske tilnærming til langsiktig og ansvarlig forvaltning av felles naturressurser.

Vårt verdimeslige utgangspunkt

En sosialdemokratisk energipolitikk skal preges av rettferdig fordeling og ansvarlighet. Den skal sikre arbeid og utvikling, bidra til å skape arbeidsplasser både i industrien, energisektoren og annet næringsliv, og sørge for energi til lavest mulig priser for husholdningene. Langsiktighet og stabilitet er avgjørende for at vi fortsatt skal ha rimelig og forutsigbar krafttilgang i fremtiden. Vi må lære av krisen vi nå står i og bruke den til å videreutvikle dagens system, samtidig som vi tar med oss det beste fra norsk kraftpolitikk gjennom mer enn 100 år.

Utfordringene vi står overfor

I dagens krise tjener norske myndigheter godt på forvaltningen av energiresursene, i form av høye inntekter på både gass og strøm. Samtidig er det et akutt og alvorlig problem at svært høye strømpriser utfordrer rammevilkårene for deler av næringslivet og griper dypt inn i husholdningsbudsjettene til vanlige folk, selv med strømstøtten. Folk og

bedrifter opplever store prisforskjeller avhengig av hvor de er bosatt eller har sin virksomhet i landet. Innbyggerne opplever at markedet ikke fungerer til deres beste slik det historisk sett har gjort. Situasjonen vi nå opplever kan føre til en tillitskrise mellom innbyggere og myndigheter.

Norge går mot et kraftunderskudd

Norge produserer om lag 155 TWh elektrisk kraft i et normalår, og har de siste årene hatt et forbruk opp mot nesten 140 TWh, noe som gir et kraftoverskudd på rundt 15 TWh. Enkelte analyser peker på at Norge kan ha et kraftunderskudd allerede i 2026. Etterspørselen etter elektrisk kraft vil fortsette å øke av flere grunner. Samtidig er Norges evne til å nå klimamålene avgjørende for å sikre arbeidsplasser, styrke konkurransekraften i eksisterende industri og legge grunnlaget for nye industrielle muligheter.

Manglende utbygging av kraft, og nett, samt manglende oppmerksomhet på energisparing kan få store konsekvenser for Norge. For det første kan det føre til høyere strømpriser og svekke vårt konkurransefortrinn overfor Europa. For det andre vil norsk verdiskapning og arbeidsplasser trues dersom bedrifter ikke kan etablere seg, og eksisterende industri ikke får omstilt seg, på grunn av manglende kapasitet i strømmettet. For det tredje vil mangel på elektrisk kraft gjøre det svært krevende å nå klimamålene.

Vedvarende høye strømpriser vil få store konsekvenser for folks økonomi, og bidra til å øke forskjellene. For noen kan det gå utover livsutfoldelse og verdighet.

Det haster derfor med å utløse ny produksjon av elektrisk kraft i Norge.

Internasjonale forhold påvirker stadig mer av Norges energipolitikk

Med Putins invasjon av Ukraina og redusert salg av gass til Europa synliggjøres energipolitikkenes sikkerhetspolitiske sider. Europas avhengighet av energi fra udemokratiske og despotiske regimer har gjort kontinentet sårbart i en krisesituasjon.

Med akutt mangel på gass har hele Europa opplevd energikrise, stor sosial misnøye, en alvorlig svekking av rammevilkårene for egen industri og fare for rasjonering.

Europeiske land er samtidig inne i en mer strukturell omlegging av sitt energisystem, som innebærer tettere sammenkobling mellom land, svært ambisiøse klimamål og en massiv utbygging av fornybare energikilder.

Begge disse prosessene påvirker Norge og gjør at internasjonale forhold får større innvirkning på vår egen energipolitikk.

Det siste årets utvikling viser den strategiske og sikkerhetspolitiske betydningen av norske gassressurser. Å beskytte og på kort sikt maksimere norsk eksportkapasitet av gass er nå et avgjørende virkemiddel for å sikre stabilitet og demokratisk utvikling i Europa. Norge vil ikke være tjent med å treffe ensidige tiltak, som gjør at andre land i Europa vi samarbeider tett med kommer i en vanskeligere situasjon, og eventuelt vil kunne treffe mottiltak. Europa er også avhengig av norsk gass som en bro til et fornybart energisystem, hvor målet er en varig løsning på klimakrisen.

Samtidig vet vi at verden og Europa kommer til å omstille seg vekk fra fossile energikilder og over på fornybare kilder i årene som kommer. Dette vil også få konsekvenser for Norges energipolitikk. EUs klimastrategi og tilhørende omlegging av energisystemene

påvirker også Norge. Nedbyggingen av energikilder som kjernekraft og kraftig reduksjon av gassforsyningen har gjort energisystemet mer sårbart og ustabilt. Selv om investeringene i fornybar energi når stadig nye rekordnivåer, gjør denne strategien hele systemet mer væravhengig. Inntil fornybare fleksible løsninger er på plass, kan vi få perioder med effektutfordringer og ustabilitet for både forbrukere og næringsliv. Dette påvirker Norge gjennom vår fysiske, politiske og juridiske tilknytning til det europeiske energimarkedet.

Dagens kraftsystem er væravhengig. Det kan gi effektutfordringer i fremtiden

Norge har alltid hatt et væravhengig kraftsystem hvor produksjonen har variert med forhold som nedbør og snøsmelting. Samtidig har vannmagasinene gitt oss mulighet til å lagre vann over tid og gitt et handlingsrom for deler av kraftproduksjonen.

Selv i år med kraftoverskudd er kraftutveksling viktig gjennom året. Vi trenger strømmen hver time, hver dag, hele året. Forskjellen mellom et tørt år og et vått år er om lag 60 TWh. I framtiden vil denne forskjellen bli enda større som en følge av klimaendringer. Analyser gjengitt i energikommisjonen anslår at det kan dreie seg om rundt 100 TWh i 2030.

Mye av kraftproduksjonen, også innenfor vannkraften, er likevel av en slik art at den ikke kan lagres og spres ut over tid. Med stadig mer vind, og etter hvert sol, inn i systemet, vil andelen regulerbar kraft bli mindre, selv om mengden vannkraftproduksjon også økes.

Større innslag av vindkraft i systemet er positivt fordi vi trenger mer fornybar kraft og fordi det spiller godt sammen med vannkraften, som kan holde igjen produksjonen når det produseres mye fra vind. Norsk vindkraftpolitikk må utvikles slik at vi utnytter ressurser i både nord og sør. Magasinene kan holde tilbake vann når det blåser mye, og produsere mer i vindstille perioder. Det gjør imidlertid også kraftsystemet sårbart dersom andelen regulerbar kraft blir vesentlig redusert.

Noe av denne utfordringen kan møtes gjennom å legge til rette for et mer fleksibelt forbruk. Arbeiderpartiets syn er like fullt at dette taler for utbygging av kraft, og investering i teknologier som hydrogen, batterier og effekt og pumpekraft.

Begrenset kapasitet i kraftnettet hindrer næringsutvikling, og bidrar til store forskjeller i pris og tilgjengelighet på kraft

Kraften må også nå frem dit den skal. I dag opplever store deler av landet at manglende nettinvesteringer hindrer ny næringsutvikling, fordi det ikke er nok kapasitet i eksisterende nett. Økt etterspørsel etter nettilgang er en helt naturlig og nødvendig utvikling for å etablere ny industri og opprettholde dagens industriarbeidsplasser i Norge, og for å klare å nå klimamålene.

Det er samtidig viktig å ha respekt for at dette kan være krevende prosesser som medfører naturinngrep og andre ulemper. Det er derfor viktig at utbygginger gjøres med hensyn til demokratiske prosesser og en faktabasert tilnærming som tar innover seg relevante naturhensyn.

Manglende utbygging av nett fører også til store forskjeller internt i Norge. Med ny kraftutbygging i både Norge og våre naboland, elektrifisering av nye sektorer og nye industrietableringer, er det en krevende oppgave å forutse hvilke regioner som kan bli hardest rammet av kraftmangel de neste tiårene.

Arbeiderpartiets tilnærming er at felles sosialdemokratiske prinsipper bør ligge til grunn for den langsiktige forvaltningen av strømmettet. Arbeiderpartiets utgangspunkt er at nettutviklingen skal bidra til å sikre tilstrekkelig og forutsigbar tilgang på kraft i hele landet, bidra til effektiv ressursutnyttelse og kortest mulig vei for bedrifter som ønsker å investere i arbeidsplasser og verdiskapning.

Kraften vi har må brukes mer effektivt

Dersom vi skal klare å holde på et kraftoverskudd og samtidig unngå unødige kostnader og naturinngrep knyttet til nettutbygging, må vi også spare og effektivisere energibruken på en helt annen måte enn i dag.

Sparing og effektivisering av energibruk må skje i næringslivet, i det offentlige og i private hjem. Arbeiderpartiet mener at et prinsipp om energieffektivisering må legges til grunn for offentlige støtteordninger, og bør ligge til grunn for norsk energiforvaltning. Det er avgjørende at støtteordninger med sikte på å redusere privat energiforbruk rettes inn slik at de treffer husholdninger med lave og gjennomsnittlige inntekter. Tiltakene som iverksettes må ha en tydelig sosial profil.

Manglende aksept for ny kraftproduksjon

Økt motstand i befolkningen for ny kraftproduksjon og nye nettanlegg har de siste årene skapt utfordringer for nye prosjekter eller medført betydelige forsinkelser. Bakgrunnen for dette er sammensatt, men for dårlig involvering av lokalsamfunnet og for få lokale fordeler er noe av bakteppet for at mange lokalsamfunn har mobilisert mot utbygging av fornybar energi. Siden 2013 har konsesjoner gitt til produksjon av fornybar energi i Norge falt dramatisk. Vindkraft oppleves av mange som et alvorlig innhugg i egne naturområder.

På samme måte som landet trenger mer fornybar energi er det en rekke lokalsamfunn som trenger mer verdiskapning, flere arbeidsplasser og større inntekter. Dette kan flere steder kombineres, og bør ligge til grunn for en nasjonal strategi for en god kraftbalanse.

Prinsipper for en sosialdemokratisk energipolitikk

Arbeiderpartiet mener storsamfunnet har ansvar for at det bygges ut nok fornybar kraft til innbyggere og næringsliv i Norge. Målet er å skape arbeidsplasser, utvikle hele landet, skape et samfunn med små forskjeller og like muligheter og sikre god sameksistens. Det skal fortsatt ligge noen grunnleggende prinsipper til grunn for politikken i fremtiden.

For det første skal prisene være lave for å sikre trygghet og forutsigbarhet for innbyggere og næringslivet. Veien til lave priser går gjennom rik tilgang på rimelig kraft og et effektivt kraftmarked. Mer ren kraft og bedre nett er to av de viktigste forutsetningene for å få til dette.

Det andre prinsippet er at fellesskapet skal ha kontroll over energiressursene. Det skal være offentlig eierskap og kontroll over fellesskapets ressurser og fellesskapet skal også ha sin rettferdige andel av overskuddet. Viktige eksempler på dette er hjemfallsretten, som sikrer offentlig eierskap til de store vannkraftutbyggingene, våre og statens direkte økonomiske eierskap i samtlige utvinningslisenser på norsk sokkel. Slik har vi sikret en sterk velferdsstat og et samfunn med små forskjeller og like muligheter. Dette skal fortsatt være en hjørnestein i det sosialdemokratiske prosjektet. Norge skal bidra til å trygge Europas uavhengighet fra udemokratiske regimer og sikre demokratisk utvikling gjennom å være en stabil og langsiktig leverandør av gass.

For det tredje skal kraften gå til å utvikle Norge som industrinasjon. Kraftoverskudd må sikre tilgang til kraft i hele landet og vi må jobbe for å sikre at energiprisene gir Norge en konkurransefordel i et internasjonalt marked. Det er avgjørende for å beholde konkurransekraft og samtidig opprettholde gode lønnsbetingelser for ansatte. En industriell tilnærming til kraftpolitikken innebærer også å se energipolitikken i sammenheng med andre politikkfelt. Her er særlig politikkutvikling på europeisk nivå som CO₂-kompensasjon, karbontoll og andre mekanismer som sikrer Norges markedsadgang til Europa avgjørende hensyn.

Det fjerde prinsippet er solidaritet med fremtidige generasjoner og naturens egenverdi. En av vår tids store oppgaver er å løse klima- og naturkrisen, til fordel for både nålevende og fremtidige generasjoner. Det prinsippet må også ligge til grunn for vår energipolitikk.

En aktiv energipolitikk i en ny tid

Norge har fantastiske energiresurser. Disse ressursene må utvikles til det beste for fellesskapet. God og sikker tilgang på rimelig fornybar energi skal komme hele folket til gode. Dagens høye priser må derfor ned. Vi skal legge til rette for at energiresursene sikrer videreutvikling av eksisterende industri, et lønnsomt næringsliv i verdensklasse, arbeidsplasser i hele landet og en rettferdig fordeling av inntektene.

Norske innbyggere og bedrifter har hatt lavere energikostnader enn de fleste land vi kan sammenligne oss med. Arbeiderpartiets mål er at vi skal ha lavere energipriser enn Europa og at ren og rimelig energi fortsatt skal være et konkurransefortrinn for Norge.

Det skal vi få til gjennom en aktiv energipolitikk og sterk politisk kontroll over våre felles energiresurser, ved å sikre et betydelige kraftoverskudd gjennom en historisk utbygging av fornybar energi og gjennomføring av en storstilt satsing på energieffektivisering.

Sterkere politisk styring

Energipolitikken skal være under sterk politisk styring og kontroll. Vannkraften, flerårsmagasiner og vårenergirikdom, skal disponeres til det beste for norske forbrukere og norsk næringsliv. Vi skal ivareta og sikre norske interesser og aktivt påvirke regelverk som angår oss. Samtidig skal vi ha et sterkt energisamarbeid med landene rundt oss. Forutsetningen for dette er at vi fortsatt sikrer nasjonal kontroll og eierskap til våre felles energi- og naturressurser.

En storstilt utbygging av fornybar energi skulle vært startet for flere år siden. Energipolitikken skal sikre og bygge på den klare forutsetning at naturressursene er verdier som tilhører fellesskapet og bidra til å utvikle Norge som industrinasjon. I dag står flere industriprosjekter i kø og det tar for lang tid å bygge ut nytt strømnett. Det er for få nye kraftprosjekter som har søkt konsesjon og vi er ikke i nærheten av å møte behovet i et samfunn som må elektrifiseres i rekordfart.

Energipolitikken må derfor tilpasses en ny tid. For å møte energi- og klimakrisene vil Arbeiderpartiet sørge for at staten tar en mer aktiv rolle i energipolitikken, slik at strømmen og infrastrukturen vi har behov for kommer på plass raskere enn i dag. Det skaper stabile og forutsigbare rammer som sikrer investeringer i industri og næringsliv. Strømnettet må forsterkes over hele landet slik at alle får være med på det grønne skiftet. Raskere saksbehandling er

nødvendig for å sikre etablering av den fornybare kraften vi trenger og tilknytting til ny industri. Regelverk for saksbehandling mellom offentlige instanser skal samkjøres.

Utviklingen av et marked for fastprisavtaler er et strukturelt grep som har gitt flere bedrifter tilgang på forutsigbare strømvavtaler. Styringsmekanismen for styrket forsyningssikkerhet vil gi mulighet til å pålegge kraftprodusentene å holde tilbake vann i norske magasiner og ved behov redusere krafteksporten til Europa.

Rimelige strømpriser som sikrer norsk konkurransekraft og verdiskaping

Det siste halvannet året har strømprisene nådd nivåer vi aldri har sett før. Russland har brukt redusert gass eksport til å skape energimangel i det europeiske kraftsystemet. Arbeiderpartiet har i regjering møtt krisen med kraftige politiske grep og fått på plass løsninger som skaper trygghet for folk og bedrifter i en vanskelig tid. Strømsstøtteordningen for husholdningene kom på plass raskt og er blant de mest omfattende i Europa. Ordningen er et resultat av politisk styring der deler av overskuddene fra kraftbransjen hentes inn og betales ut igjen til det norske folk og investeres i vår felles velferd. Dette har bidratt til å redusere regningen for husholdningene betraktelig.

Den varslede omleggingen av ordningen vil ytterligere forsterke støtten og gjøre den enda mer forutsigbar, men strømsstøtteordningen er midlertidig og må avløses av stabile, forutsigbare og rimelige strømpriser for norske husholdninger. Derfor er det avgjørende å få opp tempoet i utbyggingen av fornybar energi slik at Norge kan ha store kraftoverskudd som bidrar til å dempe de høye strømprisene og prissmitten fra Europa.

En opprydding i strømsalgbransjen vil gjøre det enklere og tryggere å være strømkunde. Husholdningene må også sikres tilgang på gode fastprisavtaler som sikrer trygghet og forutsigbarhet for egen økonomi. Regjeringen har satt ned et strømprisutvalg som vurderer ytterligere tiltak som kan sikre norske strømkunder lavere og mer forutsigbare priser. I den sammenheng vil det være naturlig å vurdere om en bør gjennomføre en større omlegging av systemet for omsetningen av strøm til strømkundene, for eksempel gjennom en langt sterkere regulering av strømsalgsselskapene. Arbeiderpartiet vil bruke handlingsrommet i EØS-avtalen for å ivareta Norges interesser og vurdere tiltak som kan dempe prissmitten. Forutsetningen for dette er at vi sikrer vår egen forsyningssikkerhet.

Bygge ut mer fornybar kraft og sikre kraftoverskudd

Det avgjørende å få opp tempoet i utbyggingen av fornybar energi slik at Norge kan ha store kraftoverskudd som bidrar til å dempe de høye strømprisene og prissmitten fra Europa.

Utfordringene som er skapt av energikrisen er ytterligere forsterket av klimakrisen. Skal vi nå samfunnets mål om å elektrifisere, kutte utslipp av klimagasser og utvikle eksisterende og ny grønn industri, trenger vi å få på plass store mengder ny fornybar kraftproduksjon og et sterkere strømnnett i et tempo vi aldri har sett tidligere. Dette vil kreve en helhetlig politikk som legger til rette for at vi utnytter tilgjengelige kilder til kraft på en klok måte. Å utvikle ressursene på en klok måte krever at vi balanserer behovene for mer kraft opp mot andre viktige samfunnshensyn, som viktigheten av sameksistens med andre næringer og å ta vare på natur og dyreliv. Lokalsamfunn som stiller arealer til disposisjon, skal få sin andel av verdiskapingen. Reguleringen av og konsesjonsprosessene for strømnettet, må bidra til at nettet kommer på plass i tide. For å få til dette, er det viktig at energimyndighetene sikres tilstrekkelige ressurser.

Både landbasert vindkraft, solkraft, vannkraft og energieffektivisering vil være viktige kilder for å sikre at vi har den kraften vi trenger frem mot 2030. I tillegg må det gjennomføres tiltak for å sikre økt lokal energiproduksjon slik som solkraft, mikrovind og utnyttelse av varme. Arbeiderpartiet vil bidra til et rammeverk som sikrer at vi bygger ut lønnsom kraftproduksjon der forholdene ligger godt til rette for det. Når det bygges ut vindkraft på land skal vertskommunene sitte igjen større andel av verdiskapingen.

Havvind er den enkeltressursen som har størst potensiale for å gi store mengder fornybar kraft inn i det norske kraftsystemet fremover. Staten skal støtte utviklingen av en norsk havvindnæring som tar i bruk de gode mulighetene vi har langs hele kysten. Det skal sikre det nødvendige tempoet i energiomstillingen og at vi utnytter mulighetene for å videreutvikle norsk leverandørindustri. Vi vil også bruke statens verktøykasse til å redusere kostnader. På sikt er det imidlertid en forutsetning at havvind blir lønnsomt. Havvindsatsingen skal legge til rette for langsiktig kompetanseutvikling og varige verdikjeder innenfor norsk leverandørindustri. Den skal bygge på nær og god dialog med andre berørte aktører, herunder fiskeri og lokale myndigheter, for å sikre hensyn til miljø, natur, sameksistens og bærekraft.

Fremtidens kraftsystem vil i tillegg til mer energi kreve økt fleksibilitet, for å kunne virke godt sammen med store mengder væravhengig kraftproduksjon fra vind og sol. Norge har allerede betydelig fleksibilitet gjennom den regulerbare vannkraften. Vannkraften må styrkes ytterligere gjennom blant annet oppgradering og utvidelser av eksisterende vannkraftanlegg og utvikling av pumpekraftverk. Det må være lønnsomt å gjøre slike styrkinger av vannkraften slik at vannkraftens kvalitet i det norske kraftsystemet ivaretas.

Arbeiderpartiet er et teknologioptimistisk parti. Vi skal legge til rette for en historisk utbygging av havvind som nesten vil doble norsk kraftproduksjon i årene fremover. Samtidig er vi åpne for ny kunnskap om alternative energiformer, som for eksempel kjernekraft, bølgekraft, tidevannskraft og andre mulige fremtidige energikilder.

Energimangelen i Europa har gjort Norge til den viktigste leverandøren av naturgass til kontinentet, og har forsterket norsk sokkels betydning for det europeiske energisystemet også i lang tid fremover. Det er derfor viktig og riktig å videreutvikle aktiviteten på norsk sokkel og styrke Norges posisjon som en pålitelig og bærekraftig energipartner for Europa. Dette må skje blant annet gjennom kontinuerlige utslippsreduksjoner og teknologiutvikling. Vi skal også gripe nye muligheter innenfor lavkarbonløsninger, hydrogenproduksjon og karbonfangst- og lagring. Elektrifisering av sokkelen skal skje på en måte som ikke svekker fastlandsindustriens konkurransekraft og muligheter for omstilling og vekst. Der det er nødvendig skal det foreligge konkrete planer for utbygging av mer kraft og forsterket nett i forbindelse med elektrifiseringsprosessen. Elektrifisering bør fortrinnsvis gjennomføres parallelt med en storstilt utbygging av havvind som også kan bidra til å styrke kraftsystemet på land.

Styrket innsats for en mer effektiv energibruk

Energieffektivisering er det enkleste og viktigste tiltaket for å sikre kraft til samfunnsnyttige formål. For å lykkes med energiomstillingen og sikre norske strømkunder på en god måte vil kraftfulle tiltak for energieffektivisering være avgjørende. Det er derfor viktig med rask energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi. I den forbindelse er det viktig å legge til rette for at husholdningene, industrien og næringslivet på en god måte får støtte til å gjennomføre nødvendige tiltak for å spare energi. Vi vil legge bedre til rette for at industrien kan nå sine mål om mer energieffektiv produksjon i Norge. Enovas mandat skal også omfatte støtte til moden teknologi. Mer av oppvarmingsbehovet skal dekkes med alternative oppvarmingskilder som for eksempel fjernvarme, bergvarme og varmepumper, for å frigjøre mer kraft og bidra til lavere strømregninger. Gode ordninger for lavinntektshusholdninger må prioriteres i dette arbeidet, slik at energieffektivisering også bidrar til rettferdig omstilling.

For å nå våre ambisjoner om en energipolitikk som kommer hele landet til gode har Arbeiderpartiet fem overordnede mål:

1. Sikre tilstrekkelige mengder med rimelig energi slik at fornybar energi fortsatt blir et konkurransefortrinn for norsk industri og næringsliv og gir trygghet for norske husholdninger.
2. Energiressursene skal eies av fellesskapet og komme hele landet til gode.
3. En storstilt satsning på energieffektivisering som sikrer en rettferdig omstilling der alle får delta.
4. Strømnettet må forsterkes over hele landet, og utbyggingen foregå så raskt at vi sikrer nett i tide.
5. Sameksistens mellom natur, øvrige næringer, folk og lokalsamfunn må ivaretas.

Et kraftoverskudd som sikrer konkurransefortrinn for norsk industri og rimelige priser for norske husholdninger

Vi trenger mer fornybar kraft i Norge. Vår oppgave er å sikre kraftoverskuddet. Vi trenger løsninger for å bygge ut mer kraft både på lang og kort sikt. Et solid kraftoverskudd vil ideelt sett bidra til rimelige strømpriser, lavere utslipp og er et verktøy for å skape verdiskaping og sysselsetting i hele landet.

Tiden før og etter havvindproduksjon kommer opp i skala representerer et viktig skille for norsk kraftbalanse. På lang sikt vil havvind kunne gi betydelige bidrag til den norske kraftbalansen. På kort sikt er det nødvendig med bidrag fra andre energikilder for å holde strømpriser lave, skape nye arbeidsplasser og kutte utslipp. Vi må bygge ut fornybar energi i hele landet og bygge ut energikildene som raskest kan bidra til kraftbalanse.

Selv om utbygging av fornybar energi er nødvendig, innebærer det inngrep i naturen. Det er viktig å velge bort prosjektene som innebærer størst naturinngrep, og gjennomføre utbygging skånsomt og med teknologier som unngår tap av naturmangfold.

Trygghet og forutsigbarhet for husholdningene og næringslivet

Arbeiderpartiets mål er at vi skal ha lavere energipriser enn Europa og at ren og rimelig energi fortsatt skal være et konkurransefortrinn for Norge.

I dagens situasjon med energikrise og høye strømpriser har viktigheten av et offentlig eierskap blitt tydeligere. I Norge har vi omsatt høye strømpriser til en av Europas beste strømstøtteordninger og dermed klart å holde utgiftene nede for norske husholdninger, frem til markedsprisen går ned igjen.

I dagens situasjon med energikrise og høye strømpriser har en sterk offentlig støtteordning for å hjelpe folk med strømregningene vært helt avgjørende. Målet med strømstøtten er å sikre husholdninger som har opplevd stor usikkerhet knyttet til strømregningene. Det er helt avgjørende at støtteordningen er utformet slik at den gir trygghet og forutsigbarhet også i fremtiden og hjelper grupper med særlig lav inntekt, studenter og borteboere.

Strømpriskrisen har nå vært langvarig. Fortsatt er strømregningene for høye. De som er mest utsatt, rammes hardest og enkelte områder der det er mellomlandsforbindelser har til tider hatt betydelig høyere priser enn andre. Den varslede omleggingen av ordningen vil ytterligere forsterke støtten og gjøre den enda mer forutsigbar, men strømstøtteordningen er midlertidig og må avløses av stabile, forutsigbare og rimelige strømpriser for norske husholdninger.

For næringslivet er det en rekke tiltak som må på plass for å sikre forutsigbarhet og konkurransedyktige rammevilkår. Norge må ha et overskudd på kraft for å få ned prisene, og tilstrekkelig nett til at kraften kommer frem dit den skal. Et viktig verktøy for stabile kraftpriser er en bedre tilgang på gode fastprisavtaler. Dagens kraftsituasjon har vist viktigheten av slike avtaler for å sikre et konkurransefortrinn for norsk næringsliv og kraftforedlende industri.

Kraftintensive virksomheter kan kjøpe elektrisitet direkte fra produsenter gjennom egne avtaler. Slike avtaler sikrer investeringer i ny energi, samtidig som de aktuelle bedriftene får forutsigbarhet for egne utgifter. Jobbe aktivt for å videreutvikle markedet for fastprisavtaler, blant annet gjennom endringene i kontraktsunntaket som gjør avtalene mer fleksibel. I tillegg bør det vurderes ytterligere insentiver for at små og mellomstore bedrifter kan gå sammen for å inngå slike avtaler om direktekjøp. Dette kan blant annet gjøres gjennom at det offentlige avlaster for noe av risikoen, gjennom å stille finansielle garantier eller tilsvarende.

Arbeiderpartiet vil

- Gjennomføre den varslede omleggingen av strømsøtteordningen som gjør den enda mer forutsigbar
- Gjøre ordningen hvor flaskehalsinntektene fordeles til husholdninger i områder som har høyest strømpris permanent
- ha fastprisavtaler på strøm som fortsatt sikrer konkurransefortrinnet til norske bedrifter målt mot andre europeiske
- at flere kraftprodusenter og strømsalgsselskaper skal tilby fastprisavtaler slik at bedre konkurranse kan gi kundene bedre priser og vilkår, herunder økt fleksibilitet
- utvide og styrke støtteordningene til bedrifter og næringsliv til energieffektivisering
- fjerne regulatoriske hindringer slik at det blir mulig å tilby fastprisavtaler direkte fra kraftselskapene til husholdningskunder

Sterkere rettigheter for strømkunder

Selskapene som selger strøm til sluttbrukerne, utgjør i dag et mellomledd mellom produksjon og forbruk. Flere strømkunder betaler i dag mer enn spotprisene burde tilsi. Markedet for salg av

strømvavtaler har blitt uoversiktlig for forbrukere, med en rekke ulike aktører og avtale typer, mens strømsalgsselskapene sitter igjen med urimelig høye påslag.

Flere historier som har kommet frem i offentligheten tyder også på at det er mulig for useriøse aktører å operere i dette markedet, og at potensialet for å bli lurt til å inngå dårlige kontrakter er tilstede. Arbeiderpartiet vil rydde opp i markedet og styrke strømkunders stilling. Strømkunders rettigheter må styrkes betraktelig og pakkene som tilbys må være lette å forstå.

Arbeiderpartiet vil

- Bruke handlingsrommet i EØS avtalen og vurdere tiltak som kan dempe prissmitten fra Europa som følge av kraftutveksling
- styrke informasjonen til strømkunder og regulere markedet slik at det blir mer oversiktlig
- innføre strengere krav til selskapenes markedsføring av pris, varighet og avtale type
- vurdere maksgrense for påslag og gebyrer
- styrke håndheving og sanksjonering mot strømsalgsselskap ved brudd på strømvavtaler og markedsføringsloven. Terskelen for å miste konsesjon må bli lavere

Et forutsigbart kraftmarked

En sosialdemokratisk energipolitikk må både prioritere en trygg og stabil energiforsyning, rimelige strømpriser for innbyggerne og et prisnivå som sikrer norsk konkurransekraft.

Kraftmarkedet er en balansegang mellom forutsigbarhet og effektivitet. For å sikre lave priser, må vi ha tilgang til nok kraft og kunne omsette kraften så effektiv som mulig. Arbeiderpartiet ønsker reguleringer som bidrar til forsyningssikkerhet og et marked som bidrar til å tjene samfunnets interesser.

Det norske kraftsystemet er koblet til resten av Europa gjennom fysiske kraftkabler og politiske avtaler. Det styrker forsyningssikkerheten i perioder der kraftproduksjonen hjemme er lav, bidrar til inntekter for fellesskapet gjennom offentlig eide selskaper og sikrer at vi kan bruke ressursene effektivt i planleggingen av energiforsyningen her hjemme.

Energimarkedet er underlagt felles spilleregler. Det gir Norge stabile rammevilkår for vår velstand, og trygghet for at vi får strøm fra våre naboland når vi trenger det. Samtidig må Norge bruke handlingsrommet i avtaleverket for å gi de beste betingelser for norske husholdninger, industri og

næringsliv. Dette for å fortsatt sikre vårt historiske konkurransefortrinn og norske bedrifter gode og forutsigbare rammevilkår.

Muligheten til å importere kraft i perioder med lav magasinfylling er en kritisk del av norsk forsyningssikkerhet. Russlands gasskrig har også vist hvor hardt et angrep på energiforsyningen kan slå i Europa. Den samlede responsen på denne krigføringen har imidlertid også vist at Europa er langt bedre i stand til å håndtere slike angrep i fellesskap enn det vært enkelt land ville kunne gjort alene. Arbeiderpartiet mener vi best ivaretar Norges interesser, sikrer forsyningssikkerheten og trygger velferden gjennom å holde på alliansene med de som står oss nærmest.

Når det norske kraftsystemet er bygget på vannkraft, er det avgjørende at produsentene i fellesskap tar ansvar for å bidra til å trygge vår forsyningssikkerhet. Innføringen av en styringsmekanisme som sikrer at myndighetene har informasjon om hvordan kraftprodusentene forvalter sitt ansvar, mulighet til å gripe inn overfor produsentene ved behov, og i ytterste konsekvens regulere eksporten, bidrar til at vi også i fremtiden kan være trygge på å ha nok kraft.

Økt kraftproduksjon og et fremtidsrettet kraftnett krever store investeringer og et langsiktig perspektiv. For å sikre økt og stabil produksjon ønsker Arbeiderpartiet stabile og forutsigbare rammevilkår for bransjen og et skattesystem som stimulerer til investeringer og verdiskapning. For å sikre en helhetlig tilnærming, stabilitet og et effektivt energisystem ønsker Arbeiderpartiet å utarbeide av en ambisiøs nasjonal energiplan.

Rammevilkår for kraftproduksjon skal legge til rette for investeringer i ny produksjon, oppgraderinger av vannkraftverk og gi mulighet til å bygge ut ny, grønn energi. Samtidig skal fellesskapet sikres inntekter fra forvaltning av felles ressurser. Dersom endringene i skattesystemet ikke sikrer begge disse målene må skattenivået evalueres og vurderes justert.

Arbeiderpartiet vil

- sikre at energisamarbeidet med EU er i tråd med Norges interesser
- ha klare retningslinjer for bruk av flerårsmagasiner for å sikre kontroll med forsyningssikkerheten

- Bruke handlingsrommet i EØS avtalen og vurdere tiltak som kan dempe prissmitten fra Europa som følge av kraftutveksling.
- utarbeide en nasjonal energiplan som øker ambisjonen og ser norsk vannkraft, vindkraft, solkraft og andre energi- og infrastrukturbygginger i sammenheng
- forutsigbarhet og stabile rammevilkår for norsk kraftproduksjon

Havvind

Det norske havvindeventyret er for alvor i ferd med å komme ut av startgropa, og har potensial til å bli en av Norges største næringer i framtiden. I den globale konkurransen om flytende havvind vil landene som er først ute få et varig konkurransefortrinn. For at de første norske havvindutbyggingene skal realiseres, må staten sikre gode støtteordninger der det er nødvendig. Ordningene skal legge til rette for langsiktig lønnsomhet, lokale positive ringvirkninger og vekst i næringen.

Havvindsatsingen skal bidra med fornybar kraftproduksjon til norsk næringsliv, men er også en industriell satsing som fører med seg stor verdiskapning, trygge arbeidsplasser og ringvirkninger til leverandørnæringer. Vår ambisjon bør være å bli en ledende aktør internasjonalt innenfor havvind, både som produsenter og leverandører. Norsk næringsliv er godt posisjonert for å levere havvindprosjekter i både Norge og utlandet. Maritime tradisjoner, erfaring fra oljeindustri og fornybar kraftproduksjon, og høykompetent arbeidskraft er viktige brikker i dette bildet. I utviklingen av havvindsatsingen er det viktig at det stilles konkurransekrav som legger til rette for langsiktig kompetanseutvikling og varige verdikjeder innenfor norsk leverandørindustri.

Havvindsatsningen skal dessuten bidra til å løfte fagarbeidere og lærlinger. Det er også viktig at det norske regelverket utformes på en måte som ikke legger hindringer i veien for at norske bedrifter skal kunne konkurrere på rettferdige vilkår om prosjekter i andre land. Norge har store ambisjoner. Arbeiderpartiet vil legge til rette for jevnlig utlysninger av nye områder for utbygging av havvind, med et mål om å tildele områder tilsvarende 30 GW havvind innen 2040. Egnede områder for havvind må fremover vurderes ut fra beliggenhet i forhold til kraftbehov i hele Norge

og/eller andre land, lønnsomhet, sameksistens med andre næringer til havs, miljø- og bærekraftshensyn, og andre tekniske forhold som vindressursene i området.

Utvikling av havvind vil kunne gi nye muligheter for lokalt næringsliv og ny industri. Etablering av havvind i Nord-Norge vil også gi kraftproduksjon i perioder hvor det ikke blåser sør for Stad.

Tilknytningene til de to første utlysningene skal være med produksjonsradial til det norske fastlandet, som sikrer at kraften kommer norske forbrukere til gode.

Storstilt utbygging av havvind vil etter hvert produsere mer kraft enn det Norge selv kan ta inn i nettet. For å sikre lønnsomhet for havvind vil det derfor på sikt bli nødvendig å bygge ut nettløsninger som kan transportere havvindkraft til andre land og mellom andre land og Norge. Nettløsningene må tilpasses den teknologiske utviklingen, og fortrinnsvis tilknyttes nettet på land på et allerede eksisterende og godt utbygd punkt i nettet som kan forsyne flere deler av landet.

Hybridkabler bør derfor utvikles som en del av en langsiktig utbygging av havvind på norsk sokkel. For Arbeiderpartiet er det en forutsetning at bruk av hybridkabler skal skje på en måte som tjener norske husholdninger og næringsliv og som bidrar til lave forutsigbare energipriser i det norske kraftmarkedet.

Fremtidige flaskehalsinntekter fra kraftflyten i havnettet skal tilfalle Statnett, for å sikre kapital til videre nettutvikling og bygging i tråd med de samfunnsøkonomiske prinsipper som gjelder for utbygging av nett ellers.

Elektrifisering av sokkelen skal skje på en måte som ikke svekker fastlandsindustriens konkurransekraft og muligheter for omstilling og vekst. Der det er nødvendig skal det foreligge konkrete planer for utbygging av mer kraft og forsterket nett i forbindelse med elektrifiseringsprosessen. Elektrifisering bør fortrinnsvis gjennomføres parallelt med en storstilt utbygging av havvind som også kan bidra til å styrke kraftsystemet på land.

Arbeiderpartiet vil

- legge til rette for utbygging av havvind langs hele kysten
- sørge for at Norge tar en ledende industriell posisjon innenfor havvind som
- kraftprodusent og leverandørindustri, blant annet gjennom jevnlig utlysninger av nye områder
- legge til rette for lokale ringvirkninger og innovasjon
- bruke havvindsatsingen til å løfte fagarbeidere og lærlinger

- at staten i en startfase tilbyr støtte som avlaster risiko og sikrer
- prosjektgjennomføring, men samtidig sikrer staten inntekter dersom prosjektene blir svært lønnsomme
- understøtte prosjekter som gir muligheter for elektrifisering gjennom vindturbiner evt. CC på nye prosjekter
- sørge for at det sikres tilstrekkelig fornybar kraft til ny- og eksisterende industri på fastlandet, samtidig som tiltak for å redusere klimagassutslipp fra norsk olje- og gassproduksjon gjennomføres

En ny samfunnskontrakt for vindkraft på land.

For å få plass energien vi trenger, innen vi trenger den, vil vindkraft på land spille en viktig rolle. Vindkraft er blant energikildene som kan bygges ut raskest med lavest kostnader. For å sikre kraftoverskuddet, lavere strømpriser og kraft til næringslivet kommer man ikke utenom vindkraft på land.

Samtidig har det vært store konflikter rundt utbygging av vindkraft. Derfor vil Arbeiderpartiet få på plass en ny samfunnskontrakt for vindmøller på land. Vindkraften må bidra med ringvirkninger lokalt, for eksempel i form av arbeidsplasser, kraft til lokalt næringsliv eller lavere priser.

Ambisjonene for samfunnskontrakten er å skape verdiskaping, arbeidsplasser og kraftproduksjon i hele landet og sikre legitimitet og gode økonomiske insentiver for kommunen vindkraften produseres i. Vertskommunene skal sitte igjen med mer av verdiskapingen.

Det er også viktig å styrke kommunenes rolle i planlegging og utbyggingen gjennom effektive prosesser som bidrar til å redusere konfliktnivået. Kommuner må ha en hånd på rattet ved utbygging av vindkraft i sin kommune. Utbygging skal bare skje der det er lokal aksept, og skal behandles i kommunene etter plan- og bygningsloven. For utbygging av vindkraft på land er det viktig å styrke den lokale og regionale medvirkningen, og det må legges til rette for gode lokale prosesser hvor den samlede belastning på miljø og samfunn, tilgjengelig nettkapasitet, regionale virkninger for forsyningssikkerhet og hensynet til eksisterende kraftforsyning legges til grunn.

Arbeiderpartiet vil

- legge til rette for utbygging av ny vindkraft på land i Norge der det er lokalt ønske

om det

- Sikre at kommunene får mer innflytelse i planlegging og utbygging av vindkraft på land, blant annet gjennom at planlegging og bygging av vindkraftanlegg i plan- og bygningsloven
- legge til rette for offentlig eierskap i nye vindkraftprosjekter på land
- tillate utbygging av vindkraft på steder der det er gode vindforhold og lokal aksept
- ivareta viktige naturverdier
- sikre verdiskaping for lokalsamfunn som stiller sine naturressurser til disposisjon for utbygging, blant annet gjennom økt produksjonsavgift og skatt direkte til vertskommunene
- etablering av ny vindkraft bør sees i sammenheng med etablering av ny industri
- følge opp at natur og terreng tilbakeføres så langt det er mulig når vindkraftkonsesjonen ikke fornyes og stille krav om at materiale resirkulere

En opprustning av våre vannkraftressurser

Vannkraften er ryggraden i det norske kraftsystemet. Både oppgradering og utbygging av vannkraftproduksjon er nødvendig for å sikre en positiv kraftbalanse og lave kraftpriser i Norge.

Den siste tiden har vist hvor sårbart det norske kraftsystemet kan være når det er lite nedbør og vannkraftproduksjonen svikter. Prisene dette har medført for husholdninger og næringsliv er uakseptable.

NVE anslår at det er mulig å hente ut 6–8 TWh ved opprusting og utvidelse av eksisterende vannkraft, mens anslag fra andre aktører varierer. Potensialet fra småkraftverk er også betydelig. Energikommisjonen ser det som realistisk med en produksjon av vannkraft som er 5-10 TWh høyere i 2030 enn det vi har i dag. Økt elektrifisering, mer variabel kraftproduksjon og samtidig beskjedne bidrag fra ny regulerbar kraftproduksjon i Norge, Norden og Europa fører til en strammere effektbalanse. Arbeiderpartiet vil satse på tiltak som bedrer forbrukerfleksibiliteten og forsterke arbeidet med å øke produksjonskapasiteten i de regulerbare vannkraftverkene.

Eksisterende vannkraftanlegg må oppgraderes, det må investeres i effekt- og pumpekraftverk og det må etableres flere småkraftanlegg. Det må også foretas en gjennomgang av lovverk knyttet til småkraft for å sikre nasjonalt eierskap i sektoren.

Arbeiderpartiet vil

- oppgradere norske vannkraftverk
- Videreføre vern av allereie verdene vassdrag. Unntak kan gjøres i særlige tilfeller i sammenheng med flomforebygging.
- etablere avtaler mellom kraftbransjen og norske myndigheter om rask innfasing av ny kraftproduksjon
- sikre investeringer i effekt og pumpekraftverk
- senke innslagspunktet for grunnrente for å unngå at skattetilpasninger fører til tap av produksjon
- ha en satsing på flere småkraftanlegg
- gjennomgå lovverk knyttet til småkraft med sikte på å sikre nasjonalt eierskap

Andre energikilder

For å øke kraftproduksjonen i våre byer og tettsteder vil solenergi spille en viktig rolle.

Arbeiderpartiet ønsker derfor å legge godt til rette for en storstilt utbygging av solenergi. Solenergi kan etableres hurtig, arealnøytralt og kostnadseffektivt. Det er potensial for etablering av solceller og solfangere på offentlige bygg og næringsbygg, men også større solparker burde være en del av framtidens energiproduksjon i Norge. Det er stort forbedringspotensial for enklere regulatoriske regler som legger til rette for utbygging av solenergi, og for et virkemiddelapparat som stimulerer til bruk av solenergi der det er lønnsomt.

Hydrogen har stort potensiale som en energibærer for flere av framtidens energikilder som sol og vind. Gjennom omdanning til hydrogen kan vi sikre større stabilitet i kraftsystemet, gjennom at vi kan lagre energien til kalde vinterdager. Det kan bli et betydelig europeisk marked for hydrogen, og Norge har konkurransedyktige og kompetente miljøer som ønsker å bidra til utviklingen.

For Norge vil såkalt blå hydrogen, produsert med naturgass og med fangst og lagring av CO₂en være et viktig bidrag til energiomstillingen i Europa. Blått hydrogen kan raskt levere volum til

forbruk i Europa, forutsatt at det er forpliktelser også på kjøpersiden. Lykkes vi med utslippskutt i produksjonsfasen av gassen er langt på vei klimautfordringen ved produksjon av gass tatt bort. På noe lenger sikt, når Norge har bygget betydelige volum av uregulerbar fornybar energi, særlig havvind, kan produksjon av grønt hydrogen i større skala bli aktuelt.

Arbeiderpartiet vil bygge opp en sammenhengende verdikjede for hydrogen produsert med lave eller ingen utslipp der produksjon, distribusjon og bruk utvikles parallelt. Gjennom utvikling av infrastruktur og avtaleverk for fangst, transport og lagring av CO₂ kan vi også legge til rette for blå hydrogenproduksjon i Europa med lagring av CO₂ på norsk sokkel. For å oppnå dette bør Norge delta i relevante samarbeidsfora og -program for hydrogen, regelverksutforming for hydrogen i Europa som EØS-land,

forskningssamarbeid, og bilateralt samarbeid med relevante land for å skape et nasjonalt og regionalt marked for hydrogen. Blått hydrogen kan raskt levere volum til forbruk i Europa, forutsatt at det er forpliktelser også på kjøpersiden. Produksjon av hydrogen er energikrevende, så utvikling av markeder for hydrogen må basere seg på gjensidig forpliktelser fra produsent og kjøper.

Biogass og biodrivstoff er en viktig del av løsningen for å redusere klimagassutslipp, utnytte ressursene effektivt og skape et bærekraftig produksjons- og forbruksmønster. Potensialet for produksjon av både biogass og biodrivstoff i Norge er stort, men skal det investeres i nye anlegg for produksjon og distribusjon, er en avhengig av et fungerende marked som sørger for omsetning av biogassen. Per i dag er biogass avhengig av offentlige insentiver, og det er nødvendig å se på hva som kan utløse mulighetene for større bruk av biogass. For utvikling av biogass er det nødvendig å bygge opp et marked for bruk, tilgang på råstoff og lavere produksjonskostnader knyttet til bruk av nye råstoff.

Det ligger et potensial i flere andre energikilder. Blant disse er bølge- og tidevannskraft samt geotermisk energi. Disse teknologiene er i ulik grad modne for produksjon i stor skala. Listen er ikke uttømmende. Det norske energisystemet må legge til rette for utvikling av nye energikilder.

Kjernekraft er en viktig bidragsyter til utslippsfri kraftproduksjon i Europa. Norge bør i første omgang prioritere å utvikle og forsere sine fortrinn i andre energiformer. Samtidig er vi åpnere for ny kunnskap om alternative energiformer, som for eksempel kjernekraft. Samtidig vil vi vedlikeholde den kompetansen vi har innen nedstenging av anlegg og håndtering av avfall gjennom miljøet rundt Institutt for energiteknikk (IFE)

Arbeiderpartiets vi

- Ha en storstilt satsing på solenergi
- Legge til rette for lokal energiproduksjon, lokal energilagring og omsetning av energi mellom bygg
- Gjennomføre en utvidelse av plusskundeordningen
- Ta en internasjonalt ledende posisjon innenfor hydrogen
- Sikre at regelverk for hydrogen legger godt til rette for både grønt og blått hydrogen i Norge
- Legge til rette for nye energiformer

En mer strømlinjeformet energiforvaltning

Lang saksbehandlingstid kan hindre utbygging av fornybar kraft og nødvendige nye nettanlegg. Raskere saksbehandling er nødvendig for å sikre etablering av den fornybare kraften vi trenger og tilknytting til ny industri. For å få ned saksbehandlingstiden og skape en mer smidig søknadsprosess vil vi sikre nok saksbehandlere i myndighetsapparatet. For å få brukt ressursene på en så effektiv måte som mulig, vil vi etablere en mer digitalisert søknadsprosess og saksbehandling. Det haster med å få samkjørt et regelverk som har legitimitet hos alle aktører, dette for å forhindre konflikter som kan forsinke viktige prosjekter. Det er dessuten mulig å korte ned saksbehandlingstiden gjennom grep som å behandle enklere saker raskere, eller å redusere antall høringsrunder. Det er hensiktsmessig med en gjennomgang av saksbehandlingen for å identifisere steder man kan forenkle, uten at medvirkning, miljø og andre viktige interesser blir skadelidende.

Det viktigste for kortere saksbehandlingstid vil likevel være god lokal forankring og aksept og en ny samfunnskontrakt for kraft der lokalsamfunn føler de får mer tilbake for å stille områder tilgjengelig.

Nettselskapene og Statnett må derfor gis rammebetingelser slik at det kan investeres i nett i forkant av utviklingen i samfunnet. Om nødvendig må Staten dekke en større andel av investeringskostnadene i en periode fremover med ekstraordinære investeringsbehov.

Regjeringens handlingsplan for raskere nettutbygging er et viktig steg på veien for å sikre raskere tilknytting enn i dag.

Arbeiderpartiet vil

- øke kapasiteten for saksbehandlingen av utbygging av fornybar kraft
- et løft for digitalisering i energiforvaltning
- samkjøre regelverk for saksbehandlingen mellom offentlige instanser
- gi enkle saker raskere saksbehandling
- etablere i større grad parallelle prosesser gjennom konsesjonsforløpet, for å spare tid
- gå gjennom saksbehandlingsprosessen for å se på muligheter for å kutte ut unødvendige ledd, særlig for regionale nettanlegg
- gi nettselskapene mulighet til å bygge ut nett i forkant av samfunnsutviklingen i et område hvor det forventes vekst og ny industrideknytning
- støtte direkte større elektrifiseringstiltak i områder med stort press og tilrettelegge infrastruktur på tomter for ny industri gjennom SIVA modellen

Energiressursene skal eies av fellesskapet og komme hele landet til gode

Et mer aktivt og strategisk eierskap

Energiressursene skal eies av fellesskapet og komme hele landet til gode

For Arbeiderpartiet er arbeid til alle jobb nummer én. En sosialdemokratisk energipolitikk må derfor være rettferdig, bidra til verdiskaping og grønne arbeidsplasser i hele landet. Den skal sikre fellesskapet eierskap og kontroll over naturressursene, ta vare på naturen rundt oss og være solidarisk med framtidige generasjoner.

Det offentlige skal utøve sitt eierskap gjennom å stille tydelige forventinger i eierskapsdialogen. Målet er å sikre tillit og oppslutning om energipolitikken i befolkningen gjennom mest mulig forutsigbare og stabile vilkår.

For evigvarende ressurser skal offentlig eierskap være den klare hovedregelen. For ikke-evigvarende ressurser bør en mer variert politisk verktøykasse brukes, men prinsippet om offentlig kontroll og rettferdig fordeling av inntektene skal være klare prinsipper.

Arbeiderpartiet vil holde naturressurser som norsk vannkraft under offentlig kontroll gjennom et sterkt offentlig eierskap og med hjemfallsretten som forutsetning. I tillegg er skattepolitikken avgjørende for å sikre at fellesskapet får sin andel av ressursene som skapes. En kombinasjon av statlige selskaper, rettferdig beskatning og utnyttelse av utenlandsk kapital og kompetanse har lagt betydelige inntekter til statskassen gjennom mange tiår. Den samme tilnærmingen kan stegvis anvendes overfor vindkraft og andre fornybare energiformer.

Utenlandsforbindelser for kraft er kritisk for vår forsyningssikkerhet og skal derfor eies og driftes av Statnett.

Arbeiderpartiet vil

- bevare det offentlige eierskapet av norske vannkraftressurser
- at det offentlige skal utøve et aktivt og strategisk eierskap over kraftressursene
- legge til rette for offentlig eierskap i fornybar kraftproduksjon
- innføre restriksjoner på bonuser/provisjoner for ansatte i offentlige kraftselskaper
- ha en kraftig innstramning i forventningene til lønn for ledere i kraftselskapene. Selskapene skal jobbe for at lønnsforskjellene ikke er for store mellom ledere og ansatte

- Jobbe aktivt for å videreutvikle markedet for fastprisavtaler, blant annet gjennom endringene i kontraktinntaket som gjør avtalene mer fleksibel. næringslivets konkurranseevne gjennom å tilby fastprisavtaler til konkurransedyktige priser
- målsettingen med det offentlig eierskapet er å sikre lokal og nasjonal vekst og verdiskaping. Det må i større grad prege driften av selskapene som i dag sørger for kraftproduksjon på vegne av stat og kommune

Bedre kapasiteten og rask utbygging av strømmettet i hele landet

Et godt utbygget kraftnett er en forutsetning for forsyningssikkerhet, arbeidsplasser og aktivitet i hele landet. Der nett etableres, kan det senere bli etablert industri, boliger, næringsliv og kraftproduksjon.

Arbeiderpartiets mener det bør gjennomføres et taktskifte for å få kraften frem.

Et taktskifte i utbygging av kraftnett

Det tar for lang tid i dag å bygge ut nett. Vi er avhengig av et taktskifte ved etablering av nytt nett for å lykkes med et grønt industriløft og satsing på ny fornybar energi. Relevante interesser må fortsatt bli hørt i prosessen, men lang tidsbruk er i seg selv ikke noen garantist for gode prosesser. Arbeiderpartiet ønsker innføring av frister og fremdriftsplaner, bedre forarbeid og økte ressurser til konsesjonsmyndighetene for å få forgang i saksbehandlingen

I tillegg må prosessene forenkles. Mye kan standardiseres for å sikre likebehandling og effektivisering. Arbeiderpartiet vil sette i gang en forenklingsprosess for saksbehandling i energiforvaltningen med dette formålet, og bygge videre på regjeringens handlingsplan for raskere utbygging og bedre utnyttelse av nettet.

Strategisk utbygging av kraftnett

Nett er infrastruktur vi skal bygge ut for å nå de målene vi har satt oss som samfunn og vi må tenke strategisk rundt hvordan vi prioriterer ressursen det er. For Arbeiderpartiet er det naturlig å se utbygging av nett i sammenheng med etablering av grønn industri, kraftproduksjon, næringsliv og kutt i klimautslipp.

I dag får bedrifter som søker om tilknytning til nettet avslag, eller det tar for lang tid å tilknytte seg nettet, med begrunnelse om at det ikke er ledig kapasitet og at det ikke er nok kraft. Industrien følger etter infrastrukturen, ikke motsatt.

Når det gis konsesjoner til bygging av nytt nett regner man i dag på samfunnsøkonomisk lønnsomhet. Arbeiderpartiet mener disse modellene bør gjennomgås for å se om det finnes hensyn som vektes for lavt og dermed holder tilbake nødvendig utbygging i dag.

Hensynet til ny, grønn industri og stabile rammer for næringslivet bør veie tungt i vurderinger om nett skal bygges ut.

En mer effektiv bruk av strømmettet

Strømmettet skal gi trygg, rimelig og stabil tilgang på kraft. Det må derfor legges gode modeller til grunn for å beregne hva som skal bygges ut og når. Dette for å sikre et best mulig strømmett til lavest kostnader for forbruker og natur. For å sikre dette må det i større grad benyttes digitale verktøy og mulighet for et fleksibelt forbruksmønster. Det må også vurderes om det er mulig å se på modeller for å bedre kraftflyten i bytte mot noe større risiko. Ved nye nettilknytninger skal nettselskapene også vurdere om det er mulig å se på alternativer til å utbygge nett, ved for eksempel utnyttelse av ulike fleksibilitetsløsninger.

Det er en målsetting for Arbeiderpartiet at kraften skal flyte så fritt som mulig i hele landet og gå dit det er mest bruk for den til enhver tid. Det betyr at en skal være forsiktig med å innføre prissignaler som ikke tar hensyn til fysiske begrensninger i strømmettet. På den andre siden er det et viktig prinsipp å sikre så lave priser som mulig og trygg energiforsyning, uavhengig av hvor i landet man er bosatt. For å lykkes med dette ønsker Arbeiderpartiet å bygge ned de fysiske barrierene i nettet.

Manglende nett kan føre til periodevis lavere priser i en region, men først og fremst fører det til svak forsyningsikkerhet og begrenser over tid muligheten til å dra nytte av kraft fra andre deler av landet til husholdninger og industri. Nettutvikling tar tid. Når vi planlegger og bygger nett i Norge må beslutningene være langsiktige, og bygge på at hele Norge skal sikres trygg energiforsyning som gir rom for nye arbeidsplasser og rimelige priser.

Mellomlandsforbindelser

I Norge har vi valgt utveksling med utlandet som reservestrategi for å sørge for jevn og stabil tilgang på kraft gjennom hele året. Det har ført til at vi i dag har 17 utenlandsforbindelser, med en total kapasitet på 9000 MW.

For Arbeiderpartiet er det viktig at kraftutvekslingen med Europa sikrer oss i tørrår og gir oss tilgang til billig europeisk overskuddskraft. Samtidig fører utvekslingen til prissmitte også når den europeiske strømprisen er høy. Norge skal være en pålitelig samarbeidspartner med EU innenfor energi, men ingen er tjent med at norske vannmagasiner tømmes. Arbeiderpartiet vil derfor utrede tiltak for å begrense urimelig negativ virkning av prissmitten fra Europa som følge av kraftutvekslingen. Sammen med våre europeiske naboer må vi jobbe for et handelssystem som utnytter fordelene vår unike vannmagasinkraft og som sikrer gunstige forutsigbare priser til husstander og næringsliv.

På den ene siden bidrar tilkoblingen til utlandet med forsyningssikkerhet og der med stabilitet og forutsigbarhet for norsk næringsliv. På den andre siden gjør denne utvekslingskapasiteten at Norge kan påvirkes av europeiske energipriser.

Arbeiderpartiet mener at Norge har et tilstrekkelig antall mellomlandsforbindelser på dette tidspunktet, og at det ikke er aktuell politikk med nye kabler fra det norske fastlandet på kort eller mellomlang sikt. Det var derfor riktig av regjeringen å avslå søknad om byggingen av NorthConnect. Videre er det et viktig prinsipp at det er staten ved Statnett som fortsatt skal eie slike kabler, og at det ikke åpnes for privat eierskap til utvekslingskabler med utlandet.

Når det gjelder utbygging av havvind er det en forutsetning for en videre satsing at det kommer på plass en form for hybridløsning med kabel til Europa. Bakgrunnen for det er at det vil kunne dreie seg om et volum på linje med Norges samlede energiproduksjon i dag. I tillegg vil det være avgjørende for å få lønnsomhet i prosjektene at det er mulig å selge kraften til et større marked. Arbeiderpartiet vil imidlertid forutsette at utbyggingen av eventuelle hybridkabler gjennomføres på en måte som ivaretar norske husholdninger og norsk næringsliv. Viktige faktorer i en slik utbygging er hvordan slike

Hybridforbindelser dimensjoneres og planlegges.

Arbeiderpartiet vil

- legge klare prinsipper til grunn for videre utvekslingskapasitet med utlandet:
  - Det bygges ingen nye utenlandsforbindelser fra det norske fastlandet på kort eller mellomlang sikt.
  - Offentlig eierskap til alle utenlandsforbindelser ligger til grunn for norsk kraftnett og kraftutvekslingsnett.

- vurdere å ikke reinvestere i Skagerak-kraftkablene. En eventuell re-investering må sees i sammenheng med utbygging av havvind og hybrid-nett
- at kraftutvekslingskabler med Europa skal ivareta norske interesser både i form av lavere priser og økt forsyningssikkerhet
- deltar aktivt i utvikling av EU sine fremtidige strukturelle endringer i energimarkedet, som en viktig energipartner til EU
- innføre en utjevningsordning som bidrar til jevnere nettleie i hele landet.
- en mer likeverdige nettariff for industrien i hele landet og på ulike nettnivå
- Sikre at Statnett har rammer som gir raskere utbygging av transmisjonsnettet i hele landet.
- etablere kriterier for prioritering av behandling av søknader om nett- tilknytning hvor vi sier tydelig nei til kryptovaluta, og ja til eksisterende industri og fremveksten av nye grønne industrier

En storstilt satsning på energieffektivisering som sikrer en rettferdig omstilling

De mest miljøvennlige byggene vi har er de som allerede er bygget, og derfor må vi også sørge for god energieffektivisering i disse. Energieffektivisering er å utnytte tilgjengelig energi på best mulig måte og å bruke mindre energi enn i dag på å løse de samme oppgavene i morgen. Ved å frigjøre energi kan den brukes til å nå mål vi setter oss som samfunn; lavere og forutsigbare strømpriser, industriutvikling, styrket forsyningssikkerhet og våre klimamål. Effektivisering minsker også behovet for utbygging av kraftnett og -produksjon, samt bidrar til mindre nedbygging av natur.

Mange tiltak for energieffektivisering krever store investeringer og tar lang tid før de blir lønnsomme. Det gjør at fornuftige tiltak, som også er lønnsomme, ikke blir gjennomført –både i private husholdninger og næringsliv. Dersom vi skal lykkes med å nå målene må vi ha flere og sterkere virkemidler på et bredt samfunnsområde som også sees i sammenheng. Vi vil stille krav og regulere mer, samtidig som vi styrker støtteordninger og ser på andre tiltak som gjør det enklere for flere å ta i bruk energieffektiviseringstiltak.

Enkelte kommuner har egne ordninger hvor innbyggere, næringsliv og kommunale virksomheter kan søke støtte til energieffektivisering. Det er et viktig supplement til de nasjonale ordningene, men synliggjør samtidig at det er et uforløst potensial i å gjennomgå, videreutvikle og styrke det nasjonale virkemiddelapparatet.

Arbeiderpartiet har store ambisjoner for energieffektivisering i samfunnet. Det må gjennomføres et rettferdig krafttak for energieffektivisering som sikrer at alle får delta. Det skal klargjøres hvordan energieffektivisering, lokal energiproduksjon, , lokal varmekilder og forbrukerfleksibilitet kan bidra til en god forsyningssikkerhet for strøm.

En sosial profil på energieffektiviseringen

For Arbeiderpartiet er det viktig at tiltak for energisparing også har en sosial profil. Selvom basisforbruket av energi er lite fleksibelt for de fleste, er det fortsatt mye å hente i å spare inn på unødig forbruk. Det offentlige bruker i dag en del ressurser på å få nedenergibruken i norske hjem gjennom en rekke virkemidler. I dag går slike midler i stor grad til husholdninger med relativt god inntekt. Det svekker legitimiteten til ordningene og kan holde tilbake nødvendige tilpasninger. Det

er avgjørende at slike virkemidler rettes inn på en måte som også kommer personer med lave og gjennomsnittlige inntekter til gode.

Arbeiderpartiet vil oppnå mer energieffektivisering gjennom å:

1. Styrke støtteordningene for næringsliv og husholdninger.
2. Stille sterkere offentlig krav til energieffektivisering.
3. Øke kompetansen om energieffektivisering.
4. Ha en sosial profil på tiltakene.

Energieffektivisering i husstander

Mer energieffektive husstander kan spare oss som samfunn for stort kraftbruk og den enkelte for penger. Det er behov for å gi støtte til gjennomføring av tiltak i husholdningene og fjerne barrierer som finnes for at dette skjer i dag. Det er særlig effektivt å etterisolere, installere solenergi og skifte til vinduer og dører som holder bedre på varmen.

Energieffektivisering i næringsliv og industri

I industrien er det stort potensial for energieffektivisering. Ny teknologi, bedre isolasjon og gjenvinning av varme fra prosessutstyr er bare noen eksempler på dette. Mange av disse tiltakene vil også være svært lønnsomme for bedriftene og samfunnet for øvrig.

Fjernvarme og termisk energi

For å bruke energien i markedet så effektivt som mulig, må fjernvarme og øvrig termisk energi spille en viktig rolle. Fjernvarme kan i stor grad dekke energibehov for oppvarming av byer og tettsteder og dermed avlaste kraftsystemet generelt og kraftnettet spesielt. Spesielt viktig blir termiske energisystemer som kan utnytte det store volumet av overskuddsvarme som skapes i samfunnet. Å koble sammen industri med et varmeoverskudd med annen industri eller boliger med et behov for oppvarming, er raskt, rimelig og uten behov for betydelig naturinngrep.

Energieffektivisering i kommunale og statlige bygg

Det er viktig at den kommunale og statlige bygningsmassen blir mer energieffektiv både av hensyn til klima og miljø – og for å spare kostnader. Nybygg må ha en høy klimaambisjon, og stat og kommune må stille krav til byggebransjen om klimavennlige løsninger. Dette ønsker også bransjen selv velkommen. I tillegg trengs det et krafttak for energieffektivisering i statlige og kommunale bygg. Som eier og drifter av mange bygg må det offentlige være i front i effektivisering

og sparetiltak og se mulighetene som ligger på tvers av ulike virksomheter og sektorer. Både kommunale boliger, omsorgsboliger og formålsbygg, som blant annet skoler og idrettsanlegg, kan energieffektiviseres gjennom eksempelvis effektive tiltak som etterisolering av kaldloft, utskiftning av vinduer, utskifting av varmegjenvinnere og vifter på bygg, samt vedlikehold og oppgradering av tekniske anlegg som har overforbruk av energi.

En mer aktiv offentlig sektor

Det offentlige spiller en avgjørende rolle for å lykkes med målene for energieffektivisering. Som innkjøper må det offentlige stille strenge krav i sine anbud til energieffektive bygg, utslippsfrie byggeplasser og krav som fremmer kompetanse og seriøsitet i arbeidslivet. Det offentlige må bidra til forutsigbarhet for bransjen slik at leverandørene kan gjennomføre større investeringer, for eksempel knyttet til innkjøp av miljøvennlige maskiner og kjøretøy, men også med tanke på hvordan byggeprosjekter planlegges og gjennomføres.

Med en høykompetent arbeidsstyrke og sterke parter i arbeidslivet har Norge store muligheter til å ta en ledende rolle når det gjelder energieffektivisering. Det krever at vi satser på fagfolk og gode lønns- og arbeidsvilkår i de berørte bransjene. Som eier og drifter av mange bygg må det offentlige være i front i effektivisering og sparetiltak og se mulighetene som ligger på tvers av ulike virksomheter og sektorer.

Hvite sertifikater er et instrument som er designet for å spare energi gjennom at myndighetene vedtar målsettinger og utsteder sertifikater basert på at det gjennomføres tiltak. I praksis vil dette bety at virksomheter i berørte sektorer blir pålagt å gjennomføre tiltak, at staten fører tilsyn med dette og sanksjonerer manglende måloppnåelse. Dette kan imidlertid også bety mer byråkrati og store kostnader for næringslivet. Arbeiderpartiet vil se nærmere på ulike modeller for hvite sertifikater og vurdere om det kan innføres på en hensiktsmessig måte.

Arbeidet med energieffektivisering er i dag spredt på tvers av forvaltningen og ulike sektorer. En sterkere koordinering av energieffektiviseringsarbeidet på tvers av sektorer med tydelig ansvarsdeling og tettere oppfølging av om vi når målene vi har satt oss.

Arbeiderpartiet vil

- styrke støtten til energieffektiviseringstiltak gjennom Enova med en milliard kroner
- styrke husbanken med økte midler for å kunne gi lån til oppgraderinger som gir redusert energibruk
- gi bedre informasjon om strømsparing til både næringsliv og privatpersoner om tiltak for å effektivere strømbruk
- ha en offensiv satsning på og stille strengere krav til energisparing i offentlige byggbygg.
- utrede krav til offentlige leietakere om at de kun kan leie kontorlokaler med energikarakter A eller B
- endre Enovas mandat slik at det omfatter energieffektivisering og støtte til moderne teknologi
- gjennomgå virkemiddelapparatet, herunder Enova og Husbanken, for å sikre en bedre sosial profil på energieffektivisering, gjøre byggesektoren mer klimavennlig og fremme seriøst arbeidsliv
- utarbeide modeller for at lavinntektshusholdninger med høye energikostnader skal sikres betydelig høyere støtte til energieffektiviseringstiltak enn andre
- styrke støtten til energirådgivning og forskning på energieffektivisering for å gjøre det mer tilgjengelig og gi bedre informasjon om strømsparing til næringsliv og husholdninger
- dekke 35 prosent av investeringen til bedrifter og borettslag som installerer solcelle og energilagringssystemer
- støtte isolasjon og utskifting av dører og vinduer med 20 prosent av kostnadene
- sikre energieffektivisering av offentlige bygg i stat og kommune
- sikre at Enova har støtteordninger for oppgradering av eldre hus til en bedre energistandard. Disse ordningene forutsetter i dag etterisolering av hus i en utstrekning som ikke lar seg forene med bygningsvern og bevaring av kulturmiljø
- det offentlige skal stille krav som fremmer seriøsitet og fagkompetanse i byggebransjen for å sikre kvalitet og kostnadsbesparelser i energieffektivisering ved rehabilitering og nybygg
- vurdere en ordning med hvite sertifikater
- lage en Nasjonal energieffektiviseringsplan
- gi NVE den koordinerende rollen for energieffektivisering
- Vil følge opp regjeringens forslag til krav om kartlegging av energibruken i store foretak og utnyttelse av overskuddsvarme
- stille strengere krav til energistandard i bygg
- endre energimerkeordningen for bygg slik at den ikke diskriminerer mot fjernvarme

Sameksistens mellom natur, næring og lokalsamfunn

Arbeiderpartiet har store ambisjoner for Norge de neste årene. God sameksistens mellom næringsliv, natur, lokalmiljø og det å overholde våre menneskerettslige forpliktelser overfor urfolk er viktig i energipolitikken.

Det er fortsatt tydelige dilemmaer mellom utbygging av fornybar energi og å skåne sårbar natur. Arbeiderpartiets tilnærming til dette er at utbygging av fornybar energi må skje i tett dialog med lokalmiljøet, følges av gode faglige utredninger, og at en skånsom tilnærming til naturen er en viktig del av forvaltningens beslutningsgrunnlag.

Arbeiderpartiet vil også se all nedbygging av natur i sammenheng på tvers av sektorer for å sørge for at det samlede trykket holdes nede, og for å kunne vurdere ulike hensyn opp mot hverandre.

Arealbruk

Naturen har en egenverdi, og den har en gitt tåleevne for hvilket inngrep man kan gjøre samtidig som et nødvendig naturmangfold ivaretas. Samtidig vil utbygging av ny fornybar energi, som er avgjørende for nå våre klimamål, ofte gjøre beslag på store arealer og innebærer inngrep i nærområdene og natur. For å finne den riktige balansen her må man ha en helhetlig og kunnskapsbasert tilnærming.

Arbeiderpartiet mener at arealbudsjettering må være et viktig verktøy ved utbygging av ny fornybar energi. Ved å enten gjenbruke arealer som allerede er utbygd, eller kompensere for nye arealbeslag gjennom å restaurere tidligere naturtap kan man redusere naturinngrep.

For å sikre en bærekraftig utvikling er det viktig at både statlige og lokale myndigheter har oversikt og overordnet kontroll over det samlede presset på naturen og arealbruken.

Mange kommuner har i dag allerede eget arealregnskap der ulike formål, på tvers av sektorer, som veies opp mot hverandre. Vi vil utvikle gode metoder for hvordan man fører naturregnskap, der ulike naturtyper vektas i tråd med deres naturverdi.

Arbeiderpartiet vil

- øke ambisjonene innen og ha en helhetlig tilnærming til naturvern

- utarbeide løsninger for å senere kunne ta i bruk arealbudsjettering og regnskap på hensiktsmessig forvaltningsnivå

Sameksistens til havs

Norge skal bli en stor aktør innen havvind. For å lykkes med denne industrisatsingen og sameksistent med andre marine og maritime næringer er god dialog og en kunnskapsbasert, helhetlig og ansvarlig havforvaltning viktig. Det forutsetter et godt kunnskapsgrunnlag gjennom kartlegging, forskning og miljøovervåkning.

Som havnasjon har Norge tidligere lyktes med å utvikle en god sameksistens mellom fiskeri og petroleum. Vi skal også lykkes med sameksistens når havvind-industrien og andre havnæringer vokser fremover.

Vi er opptatt av å ha god dialog med alle interessenter. Vi må kartlegge hvordan eksisterende næringer påvirker hverandre og økosystemene rundt dem. Mer kunnskap og forskning har lenge vært etterlyst. Arbeiderpartiet vil sørge for gode samhandlingsarenaer og forsterke innsatsen på forskning for å belyse effektene vindkraft til havs har på økosystemene.

Arbeiderpartiet vil

- sørge for god sameksistens mellom de ulike havnæringene, blant annet gjennom et godt kunnskapsgrunnlag, god involvering og ved å utarbeide næringsplaner for Nordsjøen, Barentshavet og Norskehavet
- sørge for god sameksistens mellom de ulike havnæringene, blant annet gjennom et godt kunnskapsgrunnlag, god involvering og en helhetlig plan for Nordsjøen
- legge til rette for dialog og møteplasser med fiskerinæringen og andre interessenter, eksempelvis gjennom en videreutvikling av arbeidsgruppen for sameksistens
- bygge på trepartssamarbeidet mellom arbeidsgiver, arbeidstaker og Staten
- fornye den helhetlige forvaltningen av havet gjennom å etablere et program for sameksistens i kystsonen, som forener næringsliv og naturverdier
- styrke bestands- og ressursforskningen i havet, langs kysten og i fjordene
- etablere et program for sameksistens som sikrer lokal forankring i utviklingen av havvindprosjekter, der hensynene til andre næringer, som fiskerinæringen, ivaretas på en god måte

Sameksistens på land

Utbygging av fornybar energi trenger arealer. Dårlige prosesser og manglende fokus på sameksistens har ført til store konflikter rundt utbygging av fornybar energi. I framtiden er det en forutsetning at utbygging av fornybar energi kan kombineres med viktige naturverdier og folk.

For Arbeiderpartiet er det sentralt at kommunene involveres på en god måte. Fornybar energi skal ikke bygges ut uten lokal aksept. Kommuner og lokalmiljø skal få mer tilbake for å stille arealer tilgjengelig.

Arbeiderpartiet vil

- åpne for konsesjonsbehandling av vindkraft på land der vertskommunen samtykker til dette
- legge til rette for forsvarlig utbygging av mer ren energi og infrastruktur gjennom en samlet plan for norsk vannkraft, vindkraft og andre energiutbygginger som krever konsesjon
- at arealplaner for nye vindkraftanlegg på land behandles etter plan- og bygningsloven

Urfolk

Staten Norge er etablert på territoriet til to folk, nordmenn og samer. Norge skal være et foregangsland når det gjelder urfolks rettigheter. Vi vil sikre gode rammevilkår for samiske språk, kultur, næringsliv og samfunnsliv.

Arbeiderpartiet